

*Канівець М.В.
м. Харків, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО САМОРОЗВИТКУ

Приєднання вітчизняної системи вищої освіти до Болонської декларації, орієнтація на загальноєвропейські рекомендації та вимоги до технічної освіти передбачають зацікавленість інформаційного суспільства в особистостях, здатних самостійно і активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до змінних умов життя, що висуває суспільний запит на виховання творчої особистості, здатної, на відміну від людини-виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Але на жаль, випускники-інженери, які приходять на виробництво, часто ще не здатні самостійно розв'язувати проблеми, не спроможні мислити діалектично, системно, легко переходити від одного виду діяльності до іншого, їм бракує творчої уяви, ініціативи та винахідливості. Такий стан справ потребує модернізації професійної підготовки майбутнього інженера у технічному університеті.

Професійна підготовка майбутнього інженера є умовою його всебічного розвитку на етапі професійної підготовки, оскільки лише в процесі навчання реалізуються можливості особистості та здійснюється їх розвиток. Рівень розвитку потенціалу майбутнього інженера позначається не тільки на його професійній діяльності, а й на самореалізації у процесі його життя. Орієнтація на професійно-особистісну підготовку майбутнього інженера потребує впровадження новітніх педагогічних технологій у навчальний процес вищого закладу освіти, що дає змогу значною мірою подолати основний недолік - орієнтацію на репродуктивний тип навчання.

Розглянемо педагогічні технології, які сприяють професійно-особистісному розвитку та саморозвитку майбутніх інженерів. Так, одним з видів навчання, що спрямоване на розвиток самостійної творчої особистості майбутнього інженера, є розвивальне навчання, у ході якого кожен студент повинен самостійно або за допомогою викладача осмислити навчальний матеріал, творчо застосувати його в нестандартних умовах, тобто сформуванню продуктивні знання та свідомо сконструювати складні уміння для подальшого успішного навчання. Таким чином, головною метою розвивального навчання є формування активного, самостійного, творчого мислення студента.

Для організації розвивального навчання, як правило, використовуються методи, які можуть викликати найбільший інтерес у студентів: проблемні, продуктивні, дослідницькі, що сприяють розвиткові творчого мислення та уяви.

До новітніх педагогічних технологій також можна віднести проблемне навчання, основною метою якого є всебічний розвиток пізнавальних можливостей студентів. Відомо, що продуктивна діяльність відрізняється від репродуктивної тим, що студент, маючи певні знання, самостійно застосовує їх у новій ситуації, або у відомій ситуації знаходить нові підходи, сам конструє програму, тобто породжує нові знання. Діяльність студента, при цьому, характеризується обміркуванням, судженням, самостійним пошуком способу розумової чи практичної дії, що виховує у студента навички самостійності і творчі здібності та сприяє формуванню у особистості студента нових психічних новоутворень [2].

Для того, щоб проблемне навчання було ефективним необхідно, щоб поставлена проблема містила пізнавальну складність для студентів, тобто знаходилась в «зоні найближчо-

го розвитку» (за Л.С. Виготським), а зіставлення нового із старим викликало позитивні емоції і спонукало студентів до пошукової діяльності, збуджувало творчу думку студентів, підвищуючи рівень пізнавального інтересу, активності і самостійності мислення.

Останнім часом у вищих закладах освіти почали використовуватися і такі креативні методи навчання, що спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності студентів, як «кейс-метод», «мозковий штурм», метод інциденту, пізнавальні ігри, технологія «портфоліо» тощо.

Так, застосування «кейс-методу» сприяє розвитку пізнавальної діяльності при підготовці майбутніх інженерів, логічно-структурованому розумінню теорії, вчить творчо підходити до розв'язання проблем з критичним їх аналізом, допомагаючи наблизити навчальний процес до реальних умов, в яких прийдеться працювати студентам в найближчому майбутньому. Як відомо, кейс-метод базується на описі будь-якої реальної проблеми чи ситуації, яка пов'язана з майбутньою професією студентів, а учасники обговорення приймають рішення та дають рекомендації стосовно вирішення певного завдання, що стимулює студентів розвивати проблемно-пошукову діяльність.

Застосування інноваційних технологій навчання у вигляді обговорення реальних професійних ситуацій створює у студентів відчуття значущості предмета для їх професійного становлення, тобто сприяє підвищенню рівня навчальної мотивації, а також відчуття успішності («Я можу»), що в свою чергу, впливає на розвиток професійної мотивації («Я можу тут, а отже, я зможу і у реальному професійному житті»). Саме відчуття успіху виступає однією з головних рушійних сил методу формування стійкої позитивної мотивації, нарощування пізнавальної активності. Безперечною перевагою цього методу є не лише отримання нових знань і формування продуктивних навичок, але, насамперед, й розвиток системи цінностей студентів, професійних позицій, життєвих установок [1].

Для активізації мислення і уяви в процесі навчання студентів використовують методи спроб і помилок, або перебору варіантів, які генерують велику кількість ідей. Цей метод сприяє розвитку мислення, творчості, що є необхідним для майбутнього інженера.

Ще одним видом навчання, яке можна використовувати для навчання майбутніх інженерів з метою розвитку їх пізнавальної діяльності, є ігрове навчання. Рольові ігри, як і кейс-метод, найчастіше, базуються на ситуаціях з реального життя, але учасникам цього методу активної навчальної діяльності надається опис ролі, яку вони повинні виконати, і студенти вирішують проблему відповідно до своєї ролі. Використання рольових ігор порівняно з кейс-методом може мати і свої переваги, оскільки, коли студент грає роль, він відмежовує себе від предмету спілкування, і займає позиції та висловлює думки, які б, можливо, не наважився висловити від свого імені.

Окрім того, в рольовій грі передбачається кілька рівнів діяльності, що забезпечує кожному учаснику посильний для нього інтелектуальний, емоційний і вольовий рівні прояву своїх сил, оскільки студентські групи знаходяться на різних рівнях розвитку. Тому сценарій навчальної рольової гри має бути гнучким, багатоваріативним та багатовекторним при застосуванні до груп різного інтелектуального рівня розвитку і підготовленості.

Рольова гра, як і кейс-метод, вчить їх самостійно приймати рішення, імітує ситуації практичного використання одержаних теоретичних знань, що сприяє формуванню науково-пізнавальної активності, підвищенню мотивації до навчання, розвитку професійних інтересів та особистісному саморозвитку.

Використання технології «портфоліо» у ВНЗ спрямоване на підвищення активності студентів, рівня усвідомлення ними своїх цілей і можливостей для їх здійснення, прагнення до саморозвитку і самовдосконалення, зробить відповідальнішим вибір ними подальшого напрямку свого освітнього маршруту.

Крім того, технологія «портфоліо» ефективна для розвитку рефлексивності студентів, усвідомлення своїх можливостей, оцінки результатів своєї діяльності, для формування адекватної самооцінки, а також самопрограмування на успіх. Переваги застосування технології «портфоліо» полягають в тому, що вона постійно підтримує високу навчальну мотивацію студентів, заохочує активність і самостійність, самоаналіз і самоконтроль студентів, розширює можливості розвитку і саморозвитку.

Отже використання новітніх педагогічних технологій в процесі навчання та формування готовності майбутніх інженерів до професійно-особистісного саморозвитку:

1. Передбачає розвиток дивергентного мислення і навичок його практичного застосування, що дає можливість переосмислити одержані знання та генерувати нові продуктивні ідеї та сприяє розвитку пошуково-перетворюючого стилю мислення.

2. Сприяє забезпеченню якісного, логічно-структурованого засвоєння базових професійних знань, умінь і навичок.

3. Дає можливість майбутнім інженерам, одержуючи нову інформацію, додатковий матеріал, сформувані вміння продукувати нові знання та прищеплювати їм бажання до самостійного набуття знань.

4. Надає студентам можливості вільного використання відповідних літературних, наукових і навчальних джерел для детального і поглибленого вивчення важливих вузлових тем, ідей і проблем, що дозволяє по-новому сформувані уявлення про майбутню професійну діяльність.

5. Призводить до заохочення в процесі викладання початкової дисципліни ініціативи та самостійності у навчанні та розвитку.

6. Сприяє розвитку свідомості та самосвідомості студентів, розумінню ними своїх зв'язків з іншими людьми, природою, культурою, тощо.

Звідси можна зробити висновок, що використання описаних вище педагогічних технологій допомагає вирішити основне завдання, що стоїть перед вищою технічною освітою, а саме, формування творчої самостійної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, творчого використання набутих знань і оновлення їх протягом усього життя, здатна критично мислити, творчо вирішувати загально-виробничі та соціально-економічні проблеми в їх взаємозв'язку.

Список літератури: 1. Данильчук Л. Використання «кейс-методу» в професійній діяльності викладача вищого навчального закладу / Л. Данильчук // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 5 – С. 66–71. 2. Лузан П.Г. Активізація навчання студентів / П.Г. Лузан – К.: Вища школа, 1999. – 216 с.

*Кулиш В.И.
г. Харьков, Украина*

ПРОБЛЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗАХ УКРАИНЫ И РОССИИ: ОБЗОР ЛИТЕРАТУРЫ

Россия и Украина являются крупнейшими государствами Европы и мира, их значение в геополитическом пространстве современного мира очень велико. Наши страны, обладая мощным экономическим, военным, научным потенциалом, сегодня, как и ранее играют экономическую и политическую роль в истории человечества.